

**ИКОНОМИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ВАРНА**  
**СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ**  
**КАТЕДРА „ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ НА ТЪРГОВИЯТА И УСЛУГИТЕ“**

---

**Лотар Гримингер**

**МОДЕЛЪТ НА ПОВЕДЕНИЕ НА  
ПОЧТЕНИЯ ТЪРГОВЕЦ**

**А В Т О Р Е Ф Е Р А Т**

**на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна  
степен „доктор“ по професионално направление 3.8 „Икономика“,  
докторска програма „Икономика и управление (търговия)“**

**ВАРНА**  
**2024**

## У В О Д

В контекста на сътресенията в световната икономика през последните години, бизнес лидерите, политическите лидери и обществото като цяло се изправят пред неизбежния въпрос за отговорностите на бизнеса. Все по-често в центъра на множество обществени и академични дискусии се поставят концепциите за корпоративната социална отговорност и устойчивото развитие, в това число и целите на устойчиво развитие, които според приетата от държавите членки на ООН програма трябва да бъдат постигнати до 2030 г. Тези тенденции намират своето отражение във финансовия свят – от публичните корпорации се изисква да публикуват отчети за въздействие върху обществото и околната среда, все повече инвеститори насочват вниманието си към възможностите за социално отговорно инвестиране, възприемат се съответни измерващи го борсови индекси. В исторически план обаче, тези актуални концепции имат своя предшественик – „почтеният търговец“ от Ханзата в Северногерманското сдружение на градовете, чиито корени откриваме в далечния XII век.<sup>1</sup> Векове преди днешното модерно време търговците са осъзнали, че дългосрочното успешно развитие на техния бизнес изисква да се придържат към кодекс на почтеност, което е фундаментална предпоставка за формиране и поддържане на доверие между отделните стопански участници.

В последните десетилетия, особено в контекста на поредицата от финансови кризи, все повече се заговори за достоверността за финансовите отчети на компаниите, доколкото тя стои в основата на доверието към капиталовите пазари, а оттук и до голяма степен в основата на икономическото развитие и растеж. Във връзка с това принципите и стандартите за водене на счетоводство, в това число международните счетоводни стандарти, са обект на все по-голямо внимание и постоянна актуализация, така че да се гарантира достоверността на финансовите отчети

---

<sup>1</sup> Вж. Kort, Michael (Gemeinwohlbelange beim Vorstandshandeln, 2012), l.c., 928 с още доказателства

на компаниите. Често обаче при съставянето на финансово-счетоводната документация, която се разкрива пред инвеститорите и обществеността и показва състоянието на компанията, могат да бъдат прилагани различни подходи. С други думи, често субективната преценка е фактор, който влияе на изготвянето на финансовите отчети на компаниите, а оттук и на видимия образ на компанията. Значимостта на субективната преценка на търговеца за успешното водене на бизнес е подчертана обаче още преди векове, когато в немската Ханза се заговаря за „благоразумната бизнес преценка“.

Предмет на изследване в настоящия дисертационен труд е същността на концепцията за „почтения търговец“ и прилагането ѝ в счетоводната практика на стопанските организации при отчитането на провизии. Обект на изследването са стопанските организации във Федерална република Германия.

Основната цел на дисертационния труд е на основата на теоретично изясняване на същността и особеностите на концепцията за „почтения търговец“ да бъдат разкрити възможности за прилагането ѝ в счетоводната практика на стопанските организации при отчитането на провизии във Федерална република Германия.

Постигането на поставената цел предполага решаването на следните основни научни задачи:

1. Да се разкрият особеностите на концепцията за „почтения търговец“, в това число в исторически и юридически контекст, както и същността на „благоразумната бизнес преценка“;
2. Да се изведат спецификите на провизиите в счетоводната практика и предизвикателствата при тяхното отчитане;
3. Да се обобщят възможностите за прилагане на теорията за вероятностите при отчитането на провизии, във връзка със субективната преценка;

4. Да се извърши анализ на съдебната практика във Федерална република Германия по отношение на благоразумната бизнес преценка и отчитането на провизии;
5. Да се представят реални казуси от практиката на стопанските организации във Федерална република Германия, като се направи оценка на прилагането на концепцията за „почтения търговец“ при отчитането на провизии.

При решаване на поставените научни задачи са приложени методът на теоретичния анализ и синтез, подходът „case study“ (анализ на казуси), дескриптивният анализ и прескриптивните формулировки и модели, базирани на интердисциплинарен подход. Широко застъпени и използвани са историческият метод, ретроспективният и контент анализът на нормативни и правни литературни източници. Основното изследване е разгънато върху използването на качествени методи (анализ на вторична информация, теоретични обобщения), с помощта на които да се опишат и синтезират спецификите на изследваната проблематика в отделните разрези и проучвани случаи (казуси).

Основният въпрос и тезата, която формулира авторът е съществува ли възможност за използване на исторически успешни социално-икономически модели и практики в модерната икономика днес. Каква е ролята на морала в икономическите процеси. И как да стане всичко това.

## **„Модел на поведение на почтения търговец“**

### **Акценти на изследването**

\* В дисертацията се изследва концепцията за благоразумна търговска преценка в контекста на разпоредбата на чл.253, ал.1, т.2 от ГТК и въвеждането ѝ в законодателството.

\* Разгледани са историческите корени и развитието на разбирането за "почтен търговец" в немския търговски закон, в т.ч. и влиянието на професията „търговец“ и приписваните ѝ атрибути.

\* В дисертацията се изследва липсата на ясна законова дефиниция за понятието "почтен търговец" като моделът за почтен търговец е извлечен от установени общи законови разпоредби, отразяващи конкретни основополагащи ценности.

\* Направен е анализ на теориите от закона за счетоводството и значението на провизиите, вкл. и хронология на развитието на статичния и динамичния подход към тълкуването на счетоводния баланс, както и какви са разликите между тях при определянето на активи и печалба.

\*\*\*

**Приложимост и полезност:** В изследването на тема "Модел на поведение на почтен търговец при отчитането на провизии" е представен задълбочен анализ на концепцията за „благоразумна преценка“ така, както е описана в ГТК и значението ѝ при счетоводното отчитане на провизии. Проследявайки еволюцията на модела-образец за "почтен търговец" в исторически план, авторът на настоящото изследване хвърля светлина върху законовите основи на и практическото значение на тази концепция за съвременните търговски практики. Особено внимание се обръща на различните теории в счетоводното право и ролята на провизиите, като се

предлага ценна информация за структурните принципи, които управляват счетоводния баланс и пасивите. Направен е обстоен преглед на субективните и обективните вероятности при вземането на бизнес решения, който допринася за по-доброто разбиране на начините за управление на несигурността във финансовата отчетност. Като цяло това изследване обогатява съществуващото познание за етичните и правни съображения в търговската дейност и, по-конкретно, тези в контекста на отчитането на провизиите и благоразумната търговска преценка.

**Предистория и контекст:** Текстът съдържа препратки към различни трудове в областта на теорията за рационалния избор, на стохастичните (случайните) процеси и на предсказуемостта при планиране въз основа на количествени данни, което подсказва, че изследването вероятно е свързано с тези области. Освен това, самото споменаване на "благоразумна бизнес преценка относно провизиите" в дисертацията на Лотар Гримингер е ясен показател, че в центъра на изследването е поставено управлението на риска или вземането на финансови решения в бизнес контекст. Направените препратки към конкретни автори и трудовете им сочат, че изследването се основава на реални източници и има за цел да допринесе за по-доброто разбиране на тези теми.

**Принос към областта:** С настоящото изследване авторът дава своя принос към развитието на тази област на познанието чрез анализ на концепцията за благоразумна преценка в контекста на отчитането на провизиите съгласно ГТК. Направен е обстоен преглед на това как се променя разбирането за търговска преценка в исторически план, как се прилагат насоките на ЕК и каква е обективната вероятност в теоретичната статистика. Освен това, изследването дава представа за формирането на субективната вероятност в рамките на променящите се условия на средата чрез подобрени примери за производител на автомобили, система отстъпки

за клиенти и екологични провизии. Като цяло в изследването обстойно е разгледан моделът за "почтен търговец" и как това се отразява върху счетоводните практики.

**Анализ и тълкуване:** В текста се анализира концепцията за обективно разглеждане на вероятностите в контекста на вземането на икономически решения. Прави се разграничение между субективна оценка и обективна вероятност, като се обръща внимание на теоретичната им основа и как се е развила теорията на вероятностите в статистиката. Даден е кратък коментар на значението на случайните експерименти в теоретичната статистика и изготвянето на счетоводния баланс. Освен това, задълбочено е разгледан и въпросът за това как организационната структура [на дадена фирма] и заеманата от същата пазарна позиция може да повлияе върху вероятността от настъпването на определени събития при търсене на решение за определени проблеми при оценката на дадена търговска дейност. Изрично се подчертава, че решенията в икономиката могат да бъдат отнесени към три основни категории въз основа на данните за конкретен момент или ситуация: сигурни решения, рискови решения и решения с доза несигурност. Практическото управление на бизнеса предлага различни методи за вземане на решения и има за цел да извлече най-доброто от данните за конкретна ситуация, като се премине от несигурност към риск или от риск към сигурност чрез представяне на различни хипотези.

**Ограничения и бъдеща работа:** Ограниченията на това проучване идват от факта, че при оценката на бъдещото развитие на дадена ситуация се разчита предимно на натрупан опит и интуиция, че направени въз основа на непълни данни или променящ се набор от данни констатации биха могли да повлияят на резултатите, а също така и от присъщата на създаването на провизии несигурност, произтичаща от несигурността на основанието и размера на задълженията. Евентуална бъдеща работа би могла да включва

повече емпирични изследвания за потвърждаване на обсъжданите теоретични хипотези и по-нататъшно проучване на практическото приложение на предложените методи за вземането на решения, както и съображения в посока на това как напредъкът в анализа на данни би могъл да подобри процеса на вземането на и подготовката за изпълнението на решения в ситуации с висока доза несигурност и риск.

**Методология:** Методологията на настоящото изследване може да включва определяне на субективни вероятности както чрез преки, така и чрез косвени методи. Преките методи може да включват допитване до експерти, които да изразят мнението си въз основа на достоверни числови данни. Косвените методи може да включват преобразуване на индивидуалното решение в акт на групово такова за определяне на относителното честотно разпределение. Груповите решения могат да спомогнат за преодоляване на когнитивното изкривяване и предубежденията, които биха могли да повлияят на индивидуалната преценка. В проучването също така се разглеждат видовете анализ на данни за определени периоди едновременно с междуфирмен анализ при използването на определен метод, като напр. анализ на панелните данни в статистиката.

**Изследователски цели и хипотези:** Цели на изследването: 1. Да се определи как търговецът може да си изгради или усвои нагласа към това, с което се занимава, която се счита за "почтено отношение". 2. Да се изследва как степента на убеденост влияе върху субективните вероятности в процеса на вземане на решения. 3. Да се проучи разнообразието при оценката на вероятностите от различните експерти и как това се отразява на вземането на решения с оглед на точността им. 4. Анализирание на методите, използвани за определяне на субективните вероятности, и връзката им с обективните показатели в управлението на бизнеса. Хипотези: 1. *Първа*



*хипотеза* - Почтеното отношение се изгражда чрез опознаване на традиционните примери за подражание в исторически план, като и съответната обществена и икономическата среда. 2. *Втора хипотеза* - Степента на убеденост на субекта влияе пряко на кръга от субективни вероятности, приписвани на събитията. 3. *Трета хипотеза* - Различните експерти предоставят различни оценки на вероятностите поради собственото си субективно тълкуване, което потенциално може да повлияе на резултатите от решенията. 4. *Четвърта хипотеза* - Използването на разнообразни методи за оценка при определянето на вероятностите може да доведе до най-различни стойности на точност (или, съответно, неточност) при процеса на вземане на решения. 5. *Пета хипотеза* - Обективните показатели, като опит, експертни оценки и данни за минали периоди, допринасят значително за разпознаването и оценката на субективните вероятности при вземането на решение.

**Резултати и констатации:** В изследването се разглежда субективната и обективна същност на вероятностите, като се подчертава как те могат да бъдат повлияни от степента на убеденост на субекта. Подчертава се, че различните експерти могат да предоставят различна прогноза за вероятностите, което води до най-различни резултати от оценяването, които, все пак, могат да се считат за точни. В текста се отбелязват и предизвикателствата при определянето на "обективно верни" спрямо "субективно подходящи" вероятности и как статистиката, и най-вече индуктивната статистика, има за цел да осигури относително обективни отправни точки за определяне на вероятностите чрез случайни извадки. В текста се споменават и различните методи и показатели, използвани за конкретизиране на всяка от субективните вероятности, като например експертни оценки и данни от минали периоди. Подчертава се липсата на стандартизирани методи за оценка в това отношение, като се посочва, че

дялът от познанието „бизнес администрация“ дава практически предложения за вземането на решения в ситуации на риск и несигурност.

**Структура и поредност:** 1. „Въведение“ – общ преглед на основната цел на изследването - теориите в счетоводното право и ролята на провизиите във финансовите отчети, въз основа на съответните текстове. 2. “Какво е счетоводен баланс“ - обяснение на конкуриращите се тълкувания на счетоводния баланс, по-специално на статичния и динамичния подход. - Историческа перспектива на съревнованието за надмощие между статичния и динамичния подход. - Изясняване на по-широката употреба на понятието "счетоводен баланс" във връзка с финансовите отчети. - Обсъждане на начина, по който целта на финансовите отчети формира основата на теорията за счетоводния баланс. 3. “Цел на финансовия отчет“ - Анализ на различните цели на финансовите отчети, въз основа на традициите или на търговския интерес. - Препратка към труда на Тански за целта на финансовите отчети. - Изследване на различните теории и концепции за счетоводния баланс, които изследването на Зьобели извежда на преден план. 4. „Ролята на провизиите във финансовите отчети“ - преглед на провизиите във финансовия отчет и значение им. - Що е то благоразумна бизнес преценка и как се прилага при провизиите. - Анализ на само-регулиращите се системи за управление, екологични и социални стандарти, кодекс за поведение и докладите за устойчивост във връзка с провизиите. 5. „Заключение“ - Обобщение на обсъдените ключови моменти по отношение на финансовите отчети, теориите за счетоводния баланс и ролята на провизиите в счетоводното законодателство. – Как направените в изследването констатации могат да доведат до по-доброто разбиране на практиките при финансовото отчитане. Прилагайки този структуриран подход, изследването има за цел да предостави обстоен анализ на теориите в счетоводното законодателство, различните тълкувания на счетоводния

баланс и ролята на провизиите във финансовите отчети, както е посочено в съответните текстови раздели.

**Обобщеното резюме** на текста се занимава с понятието "почтен търговец" в ГТК, разглеждайки значимостта му, историческия му контекст, както и липсата на точна правна дефиниция. Проследява се еволюцията на тази идеализирана представа за почтен търговец, като се набляга на основните ценности, свързани с дейността на търговеца, и адаптирането им към съвременния икономически пейзаж. Освен това, една от главите се занимава с различните тълкувания на счетоводния баланс, разясняват се различните теории в счетоводното право и ролята на провизиите в контекста на разумната бизнес преценка. Там се разглеждат пасивите, включително провизиите за несигурни задължения, предстоящи загуби, гаранции и провизии за разходи. В друга глава се изследва обективизирането на вероятностите, като се сравняват числовите и счетоводно-правните дефиниции и същевременно се анализират субективните и обективните вероятности в теоретичната статистика и бизнес администрацията. За онагледяване на тези концепции са използвани подбрани примери като производител на автомобили, система от отстъпки за клиенти и провизии за опазване на околната среда.

## **Обобщение**

В настоящия труд се разглежда понятието „благоразумна преценка“ в рамките на ГТК, като се обръща специално внимание на чл.253, ал.1, т.2. Твърди се, че е необходимо допълнително разясняване и да се дадат насоки за ефективното прилагане на тази концепция в ежедневната търговска дейност. Също така се изследва историческото и съвременното значение на модела "почтен търговец" в ГТК, особено в светлината на вземането на финансови и икономически решения. Разгледани са етичните стандарти, залегнали в основата на този модел, като загриженост, честност, лоялност, вяра и отговорност. Дисертацията се занимава и с особено важния за счетоводството въпрос, а именно: заделянето на провизии, като се подчертава необходимостта от несигурност по отношение на бъдещи задължения. Като цяло това изследване предлага ценни идеи по отношение на тълкуването и как на практика да се прилага благоразумна бизнес преценка и модела за почтен търговец в контекста на търговската дейност в Германия.

## **Кратко изложение на отделните глави**

### **Резюме на Глава 1: Моделът на поведение на „почтения търговец“**

Изследване на схващането за "почтен търговец" в ГТК. Настоящият дисертационен труд изследва концепцията за "почтен търговец" в очертаната от ГТК рамка и се стреми да изясни характерните за този архетип специфични черти и очаквания. Проучването се впуска в изследване на произхода на концепцията за "търговеца", като я проследява от Късното средновековие до ранната модерна епоха, когато търговците се обединяват във влиятелни гилдии и където се насърчават качества като чест и основано на етичните норми поведение. Идеалът за "търговец" се корени в принципите на традицията и порядъчността, които го вписват в историческа и правна рамка като еталон за правилно бизнес поведение.

#### **Правни и практически последици от това да бъдеш "Почтен търговец"**

В изследването също така се обсъжда темата за това колко е важно да си "почтен търговец" в правен контекст, като се подчертава значението на понятието му като правен термин с широк обхват и практическо приложение. Обръща се внимание на факта, че правното разбиране на понятието търпи развитие в своята интерпретация в съзвучие с общоприетите ценности и морални норми.

Подчертава се значението на установените принципи, които възплъщават конкретни основополагащи ценности като уважение, почтеност, лоялност, доверие и поемане на отговорност, въз основа на които може да се изведе дефиниция на понятието "почтен търговец" в правната рамка.

## **Проучване на историческите корени и моралните дилеми**

Изследвайки произхода на идеята за честния и предпазлив търговец, дисертацията повдига въпроса за етичната страна на търговската дейност и доколко съвременните търговски практики са в съзвучие с нея, като се застъпва тезата за нуждата от засилено саморегулиране сред предприемачите. Набляга се на обществените очаквания за отговорността и съответните умения и компетентност на участниците на пазара, ведно с етичните съображения, влияещи на нормите и правилата в стопанската дейност. По същество в дисертацията се изследва начина, по който традициите оформят тълкуванията на модела "почтен търговец" в правен и икономически контекст.

### **Колко е важна "(благо)разумната бизнес преценка" в ежедневноста търговска дейност**

В дисертацията се обсъжда понятието "(благо)разумна бизнес преценка", както е посочено в Чл.253, ал.1, т.2 от ГТК, и практическо му приложение в стопанската дейност. Изтъква се трайната значимост на бизнес практиките, регулирани от принципите на "Lex Mercatoria" (средновековния търговски кодекс), и се подчертава ролята на доверието в и надеждността на търговеца като актив.

Също така в текста се набляга на значението на етичното поведение на търговците, дори и това да е за сметка на печалбата. Подчертава се нарастващата значимост на понятия като отговорност и следването на характерни за стопанската дейност етични норми. По-нататък се обсъжда

ролята на браншовите организации и камари за насърчаване на почтеността и морала сред търговците.

### **Фирмена отговорност и инструментариум**

В последно време фокусът се измества от отделните търговци към компаниите и корпоративните им задължения и отговорност. Инструментите за формиране на корпоративна отговорност включват доброволни системи за управление на саморегулацията, екологични и социални стандарти и норми, кодекс за поведение и доклади за устойчивост. Освен това, в подкрепа на наведените аргументи и за да предостави нов прочит по темата авторът на настоящото изследване се позовава на различни източници, като Beschoner и Hajduk, Leibinger, Henning-Bodewig и Liebenau, и VEEK (немската организация „Асамблея на почтените търговци“).

### **Променящият се пейзаж на корпоративната отговорност**

Настоящата разработка предлага цялостно изследване на "(благо)разумната бизнес преценка" в контекста на ГТК, като набляга на променящата се среда в разбиранията за корпоративна отговорност и етично поведение. Разглежда се непреходната значимост на традиционните бизнес модели, еволюцията в ролята на търговците за демонстрирането това какво е почтеност, както и нарастващото значение на социална отговорност на корпорациите и етичните насоки за фирмите. Позоваването на различни източници придава достоверност на констатациите в дисертацията, правейки я ценен източник за по-задълбоченото разбиране на и важен ориентир в многопластовите измерения на търговската етиката, особено при демонстрирането на почтеност в контекста на търговска дейност в Германия.

### **„Моделът за "почтен търговец" от гледна точка на ГТК“**

Частта е посветена на това как е еволюирало разбирането за понятието във времето, кои са историческите му корени и какво е значението му в

контекста на съвременната икономика. На преден план са изведени характеристиките за този модел ценности като почтеност и благоразумие, които макар и подлежащи на субективно тълкуване, са считани за основополагащи за стопанската дейност. Вярно е, че разбирането за почтен търговец претърпява упадък през изминалите десетилетия поради поставянето на акцент върху ефективността, но в последно време все по-силно се чуват призови за прилагането на етични стандарти в икономическите практики. Подчертава се защо е важно да се осъзнае каква е предисторията на този модел и прилагането му съобразно немските правни традиции.

Изследването разглежда въпроса, свързан с привидно простичката, но всъщност строго ограничаваща дефиниция за "почтен търговец", включваща и използването на благоразумна преценка при отчитане на провизиите. Прави се преглед на историческите аспекти в развитието на това определение и как това се отразява на съвременните търговски практики. Посочени са и предизвикателствата пред отстояването на този идеал в динамичната и сложна бизнес среда. Изтъкнато е значението на разбирането за по-широкия контекст на финансовото отчитане, който не се ограничава само до счетоводния баланс, а обхваща целия годишен финансов отчет и свързаните с него счетоводни процеси. В дисертацията също така се изследва въпроса за влиянието на законовите изисквания и на методите на отчитане върху представянето на икономическото състояние на дружеството в финансови отчети на същото. Обръща се внимание това, че за да може оповестяването на финансови данни да се прави прецизно, е необходимо да се познава добре както счетоводната материя, така и съдебната практика в това отношение. Освен това, в документа се разглежда и множеството фактори, които трябва да се вземат предвид при изготвянето на счетоводния баланс, особено по отношение на използваните счетоводни методи и третирането на провизиите. Подчертава се ролята на обстоятелства като субективна и обективна вероятност при вземането на решения за създаване



на провизии в контекста на изискваната от законовата практика трезва преценка на търговеца. Изследването има за цел да изясни променящата се концепция за търговеца като такъв и значението ѝ при вземането на решения за изготвянето на счетоводния баланс, с акцент върху историческото развитие и практическите приложения на вероятностите в този контекст.

В научния труд се разглежда понятието "почтен търговец" в ГТК, като се акцентира върху историческото му значение и актуалността му в съвременните търговски практики. Подчертава се ролята на семейната традиция и на модела за почтен търговец за формиране на визията и ценностите на управляваните от собственици дружества. Твърди се, че ако моделът за почтен търговец се следва масово, то тогава задължението за съвместимо със законите бизнес поведение би могло да се обезсмисли, като се подчертава значението на поставянето на универсално приложими ценности и норми за поведение в основата на корпоративната култура. В дисертацията се изследват корените на идеята за почтен търговец в германското право, като се подчертава включването ѝ в правната рамка и съдебната практика. Проследено е как се е развивала концепцията за почтен търговец с течение на времето, както и връзката ѝ с принципите на етиката и морала. Също така се подчертава значението на добродетели като загриженост, честност, лоялност, вяра и отговорност, които стоят в основата на модела за почтен търговец. В заключителната част на тази глава авторът представя своите разсъждения за етичните предизвикателства, пред които е изправен съвременният гражданин на глобалната икономика, и отговорността на организациите за поддържане на благоприличие и морал. Като цяло, научният труд предоставя едно цялостно изследване на историческите, правните и етичните измерения на това що е то почтен търговец и отражението на този модел върху съвременните търговски практики.

**Резюме на Глава 2. Анализ на възможността за прилагане на моделът на поведение на „почтения търговец“ в икономическа среда (провизии)**

В глава 2 се разглеждат принципите на надлежното счетоводство, които с течение на времето са се развили в немското счетоводно право, както чрез приноса на Федералния данъчен съд на Германия, така и с въвеждането на немския Закон за счетоводните стандарти. Тези принципи наблягат на защитата на кредиторите, като принципът за предпазливостта е водещият и се овеществява чрез принципа за надлежното отчитане на приходите едва след реализацията им. Принципите на документиране играят решаваща роля за осигуряване на прецизна и точна информация за стопанските операции при определяне на провизиите. Въпреки че счетоводните регулации са доста подробни, съществуващите разнообразни тълкувания и методи все още дават възможност за гъвкав подход. Принципите на законосъобразното счетоводно отчитане служат като производни постулати, които са правно валидни и действат като норми в случай на законова празнота или при проблеми с тълкуването. Тези принципи могат да бъдат дедуктивно или индуктивно изведени, като дедуктивният подход се фокусира върху това как съвестният търговец трябва да води счетоводните си книги, докато индуктивният подход отразява реалната практика. Произходът на тези принципи се корени в интересите на търговците, които колективно формират счетоводните практики, като се подчертава нормативният аспект на счетоводното право.

В научната разработка се разглеждат теориите в счетоводното право и ролята на провизиите, като се акцентира върху детайлното познаване на счетоводния баланс и конкуриращите се тълкувания за същия. Проследява се развитието на статичния и динамичния подход в исторически план, като през различните периоди ту единия, ту другият е печелел привърженици.

При статичния подход фокусът е върху постигнатото ниво на активите, като се съпоставят признатите към крайния срок на отчитане активи с пасивите. При динамичния подход определянето на печалбите е най-важния фактор, тъй като това позволява да се направи точна оценка на даден минал период чрез представяне на сравними и точни стойности на печалбата за конкретния период.

### **Счетоводният баланс - същност**

В дисертацията се прави исторически преглед на предпочитанията в различни периоди към статичния или динамичния подход към счетоводния баланс и финансовите отчети. При статичния подход фокусът пада върху нивата на активите и пасивите към отчетната дата, докато при динамичния при отчитането на минали периоди се набляга на печалбата. Статичният подход се обляга на нормите за счетоводен баланс, правилата за активи и пасиви, както и на тези за капитализация. Той включва подробна система от счетоводни норми за отразяване нивата на активи и пасиви, печалбата и възможността за покриване на дълг.

Динамичният подход, от друга страна, се съсредоточава върху определянето на печалбата и въздействието на предстоящите сделки. При този подход се прави разделяне на обстоятелствата от търговската дейност на плащания и печалби, като така се отчитат промените в активите. Практическото приложение на теорията на и политиките за счетоводния баланс се изразява в изготвянето на различни видове счетоводен баланс, като напр. счетоводен баланс за начинаеща дейност, счетоводен баланс при преобразуване, сливане или ликвидация.

В дисертацията се разглеждат и тезите на изтъкнати защитници на статичния подход, като Никлиш и Льо Кутр, които се основават на теорията за класификацията и за разбивката в счетоводния баланс. Динамичното тълкуване на счетоводния баланс, проследено чак до Шамленбах и

усъвършенствано от Козиол, включва и печалбите, и плащанията, без да ги разделя. При динамичният подход се разглежда и основанието за изготвяне на счетоводен баланс, вкл. и счетоводен баланс при начинаеща дейност (стартъп), при преобразуване, сливане, реструктуриране, несъстоятелност и ликвидация.

### **Развитие на статичната теория за счетоводния баланс в исторически план**

По-старата теория за статичния баланс е изведена в значителна степен от берлинския адвокат Херман Вейт Симон, който е най-изявеният защитник в правния дебат за прилагането на Общия ГТК от 1861 г. (ADHGB). Теорията за статичния счетоводен баланс включва подробна система от счетоводни норми, чиято цел е да покаже нивото на активите и пасивите в сравнение едни с други. В настоящата дисертацията е разгледана и темата за отговорността за водене счетоводство и за това как са изведени принципите на надлежното счетоводство. Дедуктивният подход за извеждане на принципите се основава на това как един добросъвестен търговец трябва да води своето счетоводство, докато индуктивният се основава на действителните средства и начин, по който търговецът води своето счетоводство. Дедуктивният метод е предпочитан при определяне на немските принципи за надлежно счетоводство. Принципите за надлежно водене на счетоводството имат характер на правна норма и са изрично посочени като стандарт в закона за счетоводството.

В дисертацията се набляга на значението на принципите на водене на документация, които са своего рода въведение в надлежното счетоводство и имат за цел да предоставят необходима и вярна информация за стопанските операции. Подчертава се и значението на принципите на надлежното счетоводство при изготвянето на финансови отчети в съответствие с нормите на търговското счетоводство. Принципите на надлежното

счетоводство изграждат система от норми и основополагащи стандарти, които включват защита на кредиторите като своя първостепенна цел. Принципът на предпазливостта е водещият сред тези на надлежното счетоводство и придобива конкретна форма в принципа за отчитане на приходите едва след реализацията им.

В заключение дисертацията подчертава значението на воденето на пълната документация, която да дава необходима и вярна информация за стопанските операции, особено при определянето на размера на провизиите. Принципите на надлежното счетоводство играят решаваща роля за осигуряването на точна и надеждна финансова отчетност и прилагането им гарантира спазване на счетоводните разпоредби.

### **Статичният метод за разделността на активите**

Дисертацията разглежда статичния подход за разделността на активите като метод за оценка на активи в случай на фиктивна ликвидация или раздробяване на дадено дружество. Подчертава се значението на тълкуването на счетоводно-балансовите активи като налични за удовлетворяване на вземанията на кредиторите в случай на несъстоятелност. Изтъква се призива на Върховния съд за оповестяване на активите по тяхната обща справедлива стойност и за разграничаване между цената (на активите) при незабавна ликвидация и тази при продажба без наличието на извънредни обстоятелства. Оценката на активите и пасивите по обща справедлива стойност е изведена на преден план, като се дава превес на необходимостта от обективното определяне на тази оценка, изключваща всякаква субективна преценка или спекулация. Статичния подход за разделност на активите се прилага в случаите, когато дружеството не може да продължи да действа в досегашната си форма, например при ликвидация, несъстоятелност, реструктуриране или частично преобразуване. Обсъдено е и използването на принципа на действащото предприятие и на стриктния

метод на най-ниска стойност при оценка на активите. Освен това, в дисертацията се изследва практическото приложение и критика на статичния подход на разделност на активите, особено във връзка с надценяване на активи, скрити резерви и стриктно придържане към метода на най-ниска стойност. В подкрепа на изложените в научния труд аргументи се правят множество препратки към законови актове, съдебни решения и счетоводни принципи.

### **Динамичен метод**

В изследването се прави преглед на развитието на динамичната теория за счетоводния баланс с фокус предимно върху отчета за приходи и разходи в контекста на законовите изисквания и вътрешните цели на компанията. Гледната точка на Шмаленбах, закрепена в решение на Върховния съд на Германската империя от 1908 г., е, че истинските активи на дружеството не могат да бъдат точно определени единствено и само въз основа на счетоводния баланс. Това се дължи на различните външни фактори и възможности, които оказват влияние върху дружеството и които не са напълно представени в счетоводен баланс. Шмаленбах се застъпва за общ отчет на приходите и разходите, при който всяко получаване на плащане води до приход и всяко извършено плащане води до разход през целия период, през който дадено дружество осъществява стопанска дейност. Той твърди, изготвянето на годишен счетоводен баланс въз основа на законовите изисквания разделя дейността на дружеството, което то осъществява без прекъсване, на подпериоди, което от своя страна води до висящи сделки, които пък не могат да бъдат отразени в счетоводния баланс в своята цялост. В резултат на това, динамичният счетоводен баланс не отразява нива, а описва движения, като така представя постоянно променяща се моментна снимка на бъдещите продажби на дружеството, произтичащи от признатите висящи сделки. Освен това Шмаленбах разглежда печалбата, отразена в

счетоводния баланс, като индикатор за рентабилността на дружеството, докато салдото по сметката за приходи и разходи отразява съответната печалба или загуба през отчетния период. В крайна сметка, Шмаленбах извежда идеята за динамичния счетоводен баланс като счетоводен баланс на печалбата, в който отчетът за приходите и разходите е съпътстваща част, като подчертава необходимостта от осчетоводяване и описване на настъпилите промени, а не на статичните условия.

### **Активи**

В изследването се разглежда значението на пасивите и собствения капитал при финансовото отчитане, като фокусът се поставя върху четири основни аспекта: съпоставимост, приемственост на счетоводен баланс, точно отграничаване на даден период и съответствие на печалбата. Съпоставимостта е важна при измерването на оперативната годишна печалба и нейните компоненти, като за заместител служи сравнението между целта и реално постигнатите резултати. Приемствеността на счетоводния баланс се постига с поддържане на еднообразието на счетоводния баланс и последователността при прилаганите подходи за оценка и отчетените стойности. За прецизното отграничаване на различните периоди е нужна проверка на свързаните с печалбата стопански операции, за да се определи въздействието им върху печалбата в един по-късни период. И накрая, доколкото печалбата е в съгласие с другите фактори има за цел да бъдат безспорно определени разходите и приходите с цел удовлетворяване на кредиторите. Дисертацията се позовава на работата на Шмаленбах, като подчертава необходимостта от проследим начин за определяне на разходи и приходи.

### **Видове провизии (резерви)**

Научният труд разглежда различните видове провизии така, както са дефинирани в ГТК, като провизии за несигурни задължения, за предстоящи

загуби от висящи сделки, за пропуснати разходи за обслужване и за неуточнени разходи от изминалата финансова година. Разясняват се критериите за обективност и изискването за евентуална употреба за признаване на дадено задължение като провизия. Освен това се извеждат на преден план принципите за последователност при оценката, принципа за надлежност и еднократното заделяне на провизии без видимо основание. Като цяло, изследването прави изчерпателен преглед на счетоводните задължения и принципите за надлежност, свързани със създаването на провизии в съответствие с ГТК. В изследването се разисква темата за различните видове провизии, като провизии за предстоящи загуби от неосъществени сделки, за гаранции без правни задължения, както и такива за пропуски при обслужване или при извеждане на отпадъци (провизии за разходи) в контекста на счетоводните практики. Авторите обясняват, че висящите транзакции, като напр. тези с непредоставени услуги или бъдещи разходи, следва да се отчитат като висящи загуби, ако бъдещите разходи не се покриват от очакваните бъдещи приходи. Изрично се подчертава, че следва да се признават единствено неизбежните висящи загуби и че вероятността за възникване на сделка със загуба сама по себе си не е достатъчна. В научния труд се разглеждат и провизиите за гаранции без правни задължения, като се подчертава необходимостта от поставяне на изискване за отчитане на задължения в този случай. Освен това авторите изследват провизиите за разходи за неизвършено обслужване и за неосъществено извеждане на отпадъци, като изясняват критериите за признаване на провизиите, вкл. пренебрегване на действителните разходи, пренебрегване на разходите през последната финансова година, както и изискването длъжимата работа да бъде извършена в определен срок. Като цяло научният труд предоставя едно всеобхватно изследване на различните видове провизии в счетоводството и критериите за тяхното признаване.



## „Благоразумна търговска преценка“

Прави се исторически преглед на това как се е развивало понятието за търговска (или бизнес) преценка и значението ѝ в контекста на създаването на трайни съюзи между големите градове на централна континентална Европа в края на XIII век. Подчертава се значението на търговските книги за поддържането на регистри за търговски заеми (кредити) и вложения (т.е. инвестиции) поради липсата на общоприети начини на плащане. Съдържанието на търговските книги по-късно бива включено в градския "Schoßregister" (данъчна книга), а самооценката на търговците играе решаваща роля при изчисляването на данъчната тежест. Освен това в изследването се разглежда въпроса за прилагането на насоките на ЕО и препратките към тях в законодателството, по-конкретно в закрепените в ГТК немски законови норми за счетоводство, както и приемането на международните счетоводни стандарти за публично търгуваните дружества. Разгледано е и значението на благоразумната търговска преценка в съответствие с чл. 253, ал. 1, изречение второ от ГТК, като се набляга на това какви са ограниченията, обективната рамка за оценка, разбивката на вероятностите, както и какво е пълно оповестяване. В изследването са дадени практически примери и са споменати решения от съдебната практика като насоки за самостоятелна оценка на провизиите. Освен това се разглеждат историческите етапи в развитието на финансовите отчети, включително Закона за реформиране на немския закон за счетоводството (BilReG) от 2004 г. и Закона за насоките в немския закон за счетоводството (BiRiLiG) от 1985 г., с които се внасят значителни промени в счетоводното законодателство, свързани с изискванията за признаване, оценяване, оповестяване и консолидиране.

## **Развитие на идеята и понятието за търговска или бизнес преценка в исторически план**

В края на XIII в. между големите градове в централната част на континентална Европа се създават значителни обединения, които водят до образуването на Hansetage - важни търговски съборове през XIV и XV в. Търговските книги - старателно поддържани записи на търговски кредити и инвестиции, служат за основа на обмена поради липсата на общоприети начини на плащане. От XV в. нататък тези търговски книги се използват не само за проследяване на дълговете, но и са включени в градския "Schoßregister" - регистър на платения данък върху собствеността. Терминът "Schoß" се е отнасял предимно до данъка върху недвижимите имоти, като стойността на данъка се е определяла от самия търговец въз основа на предложение на градската управа. Това показва развитието и използването на търговските книги и включването на съдържание им в градските данъчни регистри, като хвърля светлина върху стопанските и тези на градската управа практики от онова време.

Разглежда се историческото значение на точното оценяване и записване на търговските активи в търговските книги от XVI до XX век. Отбелязва се как се е извършвало закононото удостоверяване и значението на точно водените търговски и книги за дълговете през различните исторически епохи, като се подчертава трайното изискване за подредено и надлежно водене на счетоводството. Проследява се как се е променяло тълкуванието за "изрядното" и "почтено" задължение за водене на счетоводни книги през XIX в. и до въвеждането на Търговския кодекс на пруските държави, а после и на ГТК. В раздела се разглежда и въпроса за това, че по време на икономически кризи търговците са могли да определят стойностите по собствено усмотрение, което е водило до най-разнообразни резултати при финансовите отчети. Подчертава се значението

на преценката на търговеца при оценяването на стойностите по различните пера от счетоводния баланс и изискването за почтеност в практиката, свързана с финансови отношения, независимо от конкретните законови условия. Научният труд разкрива трайното значение на точното оценяване и почтеността при воденето на търговските книги в исторически план.

### **Прилагане на насоките на ЕК и как са отразени в законодателството**

Прилагането на насоките на ЕК и отразяването ми в немския закон за счетоводството, както е подробно описано в настоящото изследване, е закрепено в ГТК. Необходимостта от съпоставимо счетоводство в държавите - членки на ЕС, доведе до въвеждането на Четвъртата директива на ЕК за хармонизиране на счетоводните изисквания и корпоративното право в германското законодателство. В резултат на това през 1985 г. е приет немският Закон за счетоводните насоки (Bilanzrichtlinien-Gesetz), който интегрира изискванията на 4-та директива на ЕО в ГТК.

### **Понятието „благоразумна бизнес преценка“ и съответствието с чл. 253 ал. 1, т. 2**

Терминът "благоразумна бизнес преценка" е широко застъпен в немското законодателство по отношение на лицата, извършващи отчети, без да се дава подробна дефиниция на неговото значение и приложение. В исторически план развитието в областта на финансовото отчитане, като напр. Закона за улесняване на привличането на капитал и Закона за реформиране на немския закон за счетоводството, отразяват интегрирането на международните норми и привеждането на счетоводните стандарти в съответствие с международните очаквания.

Законът за осъвременяване на немския закон за счетоводството допълнително засилва ролята на подаването на данни и привеждането в съответствие с международните очаквания за адекватна информация, което

довежда до значителни промени в счетоводното законодателство, свързани с изискванията за начините на признаване, оценяване, оповестяване и консолидиране. Въпреки че изискванията за прилагане на благоразумна търговска преценка и за оповестяване на всички действителни обстоятелства са изведени на преден план, все още съществуват трудности при определянето на сроковете за отчитане и осъществяването на вероятностно разпределение. Научният труд подчертава неизбежността на субективните решения в счетоводството поради ограничени знания и и поради това, че често се разчита на опита и интуицията. Накрая, в изследването се подчертава значението на съдебната практика за предоставяне на насоки за оценяването на провизиите и намиране на решение на практически въпроси в счетоводството при всеки отделен случай.

### **„Обективизиране на вероятности“**

В тази част се разглежда понятието за вероятност в два различни контекста: теоретичния аспект в статистиката и приложението му при вземането на бизнес решения. Казано по-просто, в изследването се разглежда начина, по който разбираме вероятността за настъпване на определени събития и как бизнесът използва това разбиране при вземането на решения.

Изследва се задълбочено понятието за вероятност, като се прави разграничение между числово изразени и нечислово изразени твърдения за вероятността, при което първите попадат в обсега на статистиката, а вторите - в обсега на счетоводното право. Разглеждат се класически примери за вероятности, като хвърляне на монета или хвърляне на зар и как те се отнасят към отчитането на несигурни задължения в бизнеса, а също така и се изследва произходът на теориите за вероятностите. Подчертава се значението на случайните експерименти за теоретичната статистика, както и определенията на статистическата вероятност, ведно с критиката към

същите. Научният труд разглежда още субективния термин "вероятност" в бизнес администрацията в съпоставка с обективния термин "вероятност" в теоретичната статистика. Разгледано е и вземането на решения в условията на сигурност, риск и неопределеност, както и превръщането на неопределеността в риск. Обсъден е въпросът как субективно преценената вероятност отразява променящите се условия на околната среда, както и влиянието на икономическите цикли и пазарните ситуации върху формирането на целите на дружеството и пътя за тяхното постигане. Изследването в тази част завършва с извеждане на преден план на субективния характер на оценката на вероятностите при създаването на провизии и вземането на решения в бизнес администрацията.

### **Обективизиране на вероятности**

В научния труд се разисква обективизирането на вероятностите както в теоретичната статистика, така и в бизнес администрацията. Подчертават се разликите между начините на изразяването на вероятността с числа и тези, които не съдържат такава информация. В изследването се разяснява статистическата интерпретация на вероятностите и ролята на индуктивната статистика при извеждането на заключения за основополагаща законосъобразност. Също така се разглеждат класическите примери за вероятности, като хвърляне на монети и зарове, и тяхното приложение при отчитане на несигурни задължения.

### **Теоретични основи на вероятностите**

В дисертацията се разисква въпроса за теоретична вероятност в статистиката, като се подчертава развитието на теорията на вероятностите и спънките при прилагането ѝ на практика поради непредсказуемостта на събитията в реалния свят. Разгледани са също така теоретичните основи на вероятностите в статистиката и съвременните изследвания в областта на физиката, като се акцентира върху изчисляването на вероятността и

изискванията за приложимост на вероятностните процеси. Обсъжда се и произходът на различните теории на вероятностите, вкл. и класическата теория на вероятностите, разработена от дьо Лаплас, трудовете на математици като д'Алембер и Лайбниц, както и аксиоматичната обосновка на теорията на вероятностите, представена от Колмогоров през 30-те години на XX век.

### **Икономическа оценка и изчисляване на вероятностите**

В изследването се анализира и значението на случайните експерименти в задачите за икономическо оценяване и влиянието на организационната структура и пазарната позиция на компанията върху вероятността за възникване на определени проблеми при оценяването. Също така е проучена темата за ролята на субективното извеждане на вероятности в променящите се условия на околната среда, значението на икономическите цикли, както и формирането на цели на дадено дружество и начинът за постигането им, когато този процес е повлиян от субективна оценка за състоянието на икономиката и развитието на пазара. И накрая, в дисертацията се изследват видовете решения - сигурни решения, рискови решения и решения с доза несигурност, както и преобразуването на несигурността в риск. Обясняват се различните методи за определяне на субективните вероятности, какво е въздействието на тези вероятности върху различните идеи и принципи за изготвянето на счетоводен баланс и ролята на субективната оценка на вероятностите при създаването на провизии. В дисертацията се набляга на идеята за необходимата за признаване на провизиите обективизирана минимална вероятност, както и на факта, че практиката често се разчита на субективна оценка на вероятностите.

## **Съпоставка на числово изразената и нечислово изразената вероятност**

Този раздел продължава със съпоставката на изразената в числа вероятност, включваща изчисляване на вероятността доколко дадено събитие може да стане реалност, и нечислово изразената вероятност, при която не се дават конкретни числови стойности на вероятността. Обяснява се, че в статистиката вероятностите се използват за анализиране на случайни събития или последствия и за извеждане на заключения въз основа на събраните от наблюдение на конкретна обстановка данни. Тук се разглеждат и класически примери за вероятности, като например хвърляне на монета или зарове, и как това е свързано с вземането на решения в бизнеса, особено при създаването на провизии за несигурни задължения.

Също така се изследва влиянието на организационната структура и пазарната позиция на дадена компания върху вероятността от определен път на разгръщане на събитията, като се правят препратки към различни икономически теории и методи за вземане на решения. Обхванати са и видовете решения – такива, взети с голяма доза сигурност, рискови решения и решения с голяма доза неопределеност, като е разгледан въпросът за това как предприятията преобразуват несигурността в риск чрез анализ на допълнителна информация.

## **Формиране на субективна преценка за вероятностите и променящите се условия**

Обръща се внимание на субективната страна на проявление на вероятностите в контекста стопанската дейност, където вземащите решения лица разчитат по-скоро на личната си преценка и прогноза, а не на чисто обективни изчисления.

Главата завършва с описание на неизбежната роля на формирането на субективна оценка на вероятностите в променящите се условия на средата,

като се обяснява как компаниите използват субективна преценка и прогноза при вземането на решения въз основа на икономически цикли и пазарни ситуации. Подчертава се, че вземащите решения лица в предприятията често разчитат на субективна оценка на вероятностите, водени от личната си преценка и опит при вземането на информирани решения в условията на несигурност.

### **Резюме на Глава 3 „Избрани примери“**

В дисертацията се дават различни примери за преценяване размера на и управление на провизиите в контекста на счетоводството. В първия пример акцентът пада върху процедурата на производител на автомобили за изчисляване на провизиите за гаранции. Подробно е описан основания на ИТ процес, разработен с цел постигане както на по-добро онагледяване, така и за вземане предвид на евентуални дефекти, установени по време на разработването на автомобила и при оплакванията на клиенти в сервизите. Вторият пример касае производител на текстил, който предоставя бонуси (отстъпки) на клиентите си, вкл. като се поставя минимален праг за получаване на такава отстъпка, и свързаните с оценяването на провизиите въз основа на приходите от продажби и договорените споразумения съображения. Третият пример разглежда комисионите на търговските представители, като подробно се описва как се изчисляват минималните комисиони и начините за преценка размера на провизиите. В дисертацията се прави изследване и на провизиите, свързани с опазване на околната среда, в случая на завод за преработка на метали, като дава представа за това какви са поетите задължения, определените срокове и съответната прогнозна оценка за размера на провизиите. Главата завършва с разглеждане на други често срещани примери при счетоводния баланс, вкл. и съответните прогнозни плащания по данъци, съдебни разходи, пенсионни задължения,



задължения за комисиони и провизии за използване на гаранции и менителници, като разяснява подробно всеки от тези примери. В научния труд се прави изчерпателен преглед на различните варианти на протичане на дадена ситуация, както и на това какво следва да се има предвид при измерването и оценката на провизиите в счетоводството, като същевременно се подчертава необходимостта от обективна оценка и разумно финансово управление при различните варианти за по-нататъшно развитие на дейността на дадена фирма или предприятие.

### **Производител на автомобили**

В даденият в изследването пример за производител на автомобили ползва сложна система за изчисляване на резервите за гаранции. Първоначално за осигуряване изплащането на гаранции е заделян процент от продажбите, но в последствие е разработен по-прецизен и базиран на ИТ процес. Дефектите в автомобилите се идентифицират по време на разработката на автомобила, а постъпилите в сервизите оплаквания от клиентите също допринасят за разпознаването на проблемите при различните продукти. Например, в климатика на серия автомобили от един модел е открит дефект, който изисква сътрудничество с доставчика, за да се прогнозира евентуалните бъдещи разходи за ремонт или замяна. При изчисляването на размера на провизиите за гаранция се вземат предвид различните модели автомобили, партии, заводи, годината на модела, както и регионалните различия. Освен провизиите, свързани с продукти, в научния труд се разглеждат и провизии за екологични щети, за прогнозни плащания на данъци, съдебни разходи, пенсионни задължения, задължения за комисиони и гаранции. Създаването на провизии за несигурни задължения следва да основава на разумна търговска преценка, която включва субективно тълкуване и което може да доведе до доста съдебни спорове

поради противоречиви съдебни решения. Научният труд също така разглежда балансирането между различните правни трактовки на статичната и динамичната теория за счетоводния баланс, като се взема предвид и субективното тълкуване на това, което се смята за вероятно или разумно при създаването на провизии. Отбелязва се, че свързаните с вземането на търговски решения проблеми се отличават по-скоро с несигурност, отколкото с риск, а определянето на разходите за провизии се влияе както от субективните възгледи, така и от мненията на експерти в областта. В крайна сметка обаче размерът на разходите за провизии се основава на възгледите на лицето, което изготвя отчета, или тези на експерт, към който са се обърнали за становище, което често води до възникването на съдебни спорове поради противоречиви съдебни решения.

В изследването е проучен и процесът за определяне размера на провизии за гаранции при производител на автомобили, като се набляга на прогнозната оценка на разходите по ремонт и отстраняване на неизправности при констатирани дефекти, както и на ползваните различни източници на познание за разясняване на този вид процеси. Описан е процесът за изготвяне на търговска оценка, отчитаща броя на засегнатите превозни средства, средния размер на разходите за ремонт и прогнозното им съотношение, като в крайна сметка размерът на изчислените провизии стига до 45 млн. евро. Подчертава се значението на постъпилите в сервизите клиентски оплаквания и разработването на патентован софтуер за откриването на дефекти и къде са те, в кои части на автомобила. В научният труд се представя проучен случай на дефект, включващ ръжда по частите на каросерията, като подробно са описани усилията за определяне на броя на засегнатите превозни средства и свързаните с това разходи за ремонт. По-нататък в научния труд се разглежда възможността за провеждане на кампании за изтегляне на автомобили от пазара поради съществуващ риск за безопасността, като се подчертава прецизността при определяне на броя на

засегнатите автомобили и изчисляване на провизиите. Освен това, в изследването се разглеждат мерките, предприети от отдела за обслужване на клиенти, като напр. замяна на дребни части, като се набляга на това колко сложен е процесът на предоставяне на гаранции, включващ различни изчисления и критерии, в т.ч. и различни серии модели, партии, заводи, година на производство на даден модел, както и различията по региони. Като цяло научният труд дава представа за многостранния характер на изчисляването на размера на средствата, необходими за предоставянето от производителите на автомобили гаранционно обслужване, който процес изисква съобразяване с разнообразни фактори с цел събиране на достатъчен обем информация за справяне с дефектите на продукта и оценката на свързаните с тях разходи.

### **Отстъпки за клиенти**

В изследването се разглежда пример за това как действа производител на текстил, който предлага на клиентите си отстъпки или тъй нар. „бонуси“ въз основа на приходите от продажби им. Процентът на отстъпката варира от 2% до 12% и зависи от обема реализирани продажби, чийто минимален праг е 30 млн. евро, като една тогава клиентите могат да се възползват от отстъпка. Бонусите обикновено се ползват от големи клиенти, като напр. универсални магазини и търговски вериги, които често договарят индивидуални скали за отстъпки. Освен това, при изчисляването на отстъпката се вземат предвид приходите от продажби на цялата група от принадлежащите към нея търговски дружества. За да се направи оценка на провизиите, приходите от продажби се определят спрямо отделния клиент, като договореното споразумение се взема предвид за определяне на постигнатата процентна ставка на бонуса. Въпросното текстилно предприятие проучва кои са получателите на бонус и изчислява сумата на бонуса като умножава приходите от продажби, осъществени от даден клиент

(или от групата дружества), по процента на бонуса. Така описания случай очертава процеса на и критериите за отпускане на бонус на клиентите от страна на текстилния производител, като хвърля светлина върху подхода на дружеството за стимулиране и възнаграждаване на ключовите му клиенти въз основа на постигнатите от тях резултати от продажби.

### **Комисиони на търговските представители**

В изследването се разглеждат комисионите, дължими от дружество за търговия на дребно А на независим търговски представител, напр. търговски представител Б, за договаряне с трети страни производители в Хонконг и подпомагане на производството на часовници и очила от последните. Комисионите са структурирани така, че да зависят от продажбите, като за всяка година по договора са определени минимални провизии, които се изплащат на тримесечие. За часовниците минималната комисиона е 5 % от увеличението на приходите от продажби в сравнение с предходната година, докато за очилата тя е 2 % от сумата, надвишаваща целевата стойност на продажбите. Отчита се и необходимостта от бързо определяне на точната стойност на приходите от продажби на часовници и очила, особено през натоварения коледен сезон.

### **Провизии за опазване на околната среда**

Също така в научния труд се разисква въпросът за създаване на провизии за нанесени щети на околната среда при изпълнение на публично правните, частноправните или фактическите задължения. Това води до необходимостта от практически пример, а именно: служител по опазване на околната среда, който познава производството из основи, за да може определи кои са критичните му етапи и така да гарантира спазването на екологичните правила и разпоредби. Служителят отговаря за провеждането на регулярни измервания за да установи дали са спазени изискванията и да прогнозира потенциалните разходи при превишаване на праговете, както и

за контрол на щетите. Субективната оценка на този специалист представлява основата за създаване на провизии в този случай. Като цяло, изследването очертава структурата на комисионните на търговските представители, значението на бързото определяне на стойността на приходите и създаването на провизии за екологични щети, като подчертава сложността на всички тези процеси и свързаните с тях съображения.

Разисква се необходимостта от спазване на разпоредби и насоки когато става дума за несигурни задължения. Подчертава се, че задълженията могат да възникнат от закони или договори, а в контекста на разпоредбите за опазване на околната среда в литературата липсва консенсус по критериите за конкретизиране на дадено законово задължение. Критериите за такива задължения могат да включват издадена от регулаторен орган заповед за почистване или за предприемането на конкретни действия от материален характер или спазването на срокове. Направена е препратка към работата на Хайн-Георг Баум (Baum, Heinz-Georg), където се прави съпоставка на различни аргументи по случаи с имоти със замърсена среда. Освен това, в научния труд се споменава същественият критерий за обхвата на задължението, но с това разделът свършва без да предостави допълнителни подробности.

### **Други примери**

В изследването са посочени примери с различни и често срещани пера от счетоводния баланс, като напр. прогнозни плащания по данъци, съдебни разходи по водене на дела, задължения по гаранции, такива за пенсии, задължения за комисиони и използването на гаранции и менителници. Подчертана е необходимостта да се прави разлика между възникнали като правно обвързващи данъчни задължения през изминалата финансова година, и такива, които вече са оценени като правно-обвързващи. Освен това, се разяснява заделянето на провизии за задължения по гаранции и във

връзка с подаване на данни по отношение на данъчното облагане, както и отказ от създаване на провизии за евентуални по-високи плащания към пенсионно-осигурителните дружества. Обсъден е и въпросът за провизиите за задължения по комисиони във връзка с това кога за даден период е най-подходящият момент за изчисляване на печалбата. В научният труд се набляга и на необходимостта от създаване на провизии за използването на гаранции и менителници въз основа на едно предпазливо водено счетоводство, както и на принципа за отчитане на рисковете и на загубите реализирани до крайния срок на отчитане. Сумата на провизиите се определя предимно въз основа на исковата претенция на правоимащата страна, а за изразяване размера на провизиите се използват специфични за отрасъла базирани на опита процентни съотношения. Като цяло, научният труд дава подробна представа за създаването и отчитането на различни задължения и провизии по различни пера от счетоводния баланс.

Централно място в отчитането и отнасянето по пера в даден счетоводен баланс заема фигурата на добре обмислящия всичко търговец, а по принцип преценката на този род търговци е субективна. Невъзможно е да се елиминира човешкия фактор, така че субективността остава и, следователно, дадена бизнес преценка няма как да бъде напълно обективизирана.

Ценности като честност и трезва преценка традиционно се считат за основополагащи за всяка търговска или стопанска дейност, но тези ценности не винаги могат да служат като защита срещу неетично поведение. Затова е нужно всеки да спазва закона и да действа в интерес на общото благо, без да разчита на идеали като "почтен" или "благоразумен" търговец.

Проблемите при вземането на решения при осъществяването на дадена търговска дейност, са по-скоро свързани с несигурността, а не

толкова с риска, като от сферата на бизнес администрацията се предлагат методи за математическо количествено определяне на несигурността. Тези методи отчитат субективния поглед на вземащия решение чрез параметър на несигурността, което води до възприемането на субективните тълкувания на вероятностите или на предпазливостта. По отношение на методологията счетоводителят се консултира с експерт или се превръща в експерт, като [научната дисциплина по] бизнес администрацията предлага няколко процедури за тази цел.

Гледната точка на търговеца за счетоводния баланс или мнението на експерта, към когото са се обърнали за съвет, несъмнено оказва влияние върху определянето на разумната числена стойност на размера на провизиите. Въпреки че обективността е желателна, тя невинаги е постижима. Конкретният размер на разходите за провизии не се определя по строга единна система, което често води до продължителни съдебни битки. От прегледа на съдебните решения през последните няколко десетилетия става ясно, че вместо да прилагат последователен подход германският Федерален данъчен съд (BFH) и апелативните съдилища не само не издават последователни решения, а и често решенията им са повлияни или от дадено наложено като преобладаващо мнение или от мнението на мнозинството.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Извършеният в рамките на настоящия дисертационен труд анализ дава основание да се обобщят следните основни изводи относно прилагането на концепцията за „почтения търговец“ в счетоводната практика на стопанските организации при отчитането на провизии във Федерална република Германия:

- Благоразумният търговец е поставен на преден план като субект за отчитане по баланса и като цяло той взема субективно решение.
- Векове наред, основните ценности -почтеност и благоразумие - са залегнали в образа на търговеца като предпоставки за всяка търговска или икономическа дейност. Това е по-скоро привиз, отколкото защита срещу злоупотреба по усмотрение на действащите лица. Те би трябвало по принцип да се съобразяват със закона или да действат повече в полза на общото благосъстояние, без почтеният или благоразумният търговец да се превръща в действителен модел за (субективните) лица.
- Формирането на провизии за несигурни задължения следва да се извършва в съответствие с Германския търговски кодекс (HGB) въз основа на благоразумна бизнес преценка. Това, което се счита за разумна бизнес преценка, подлежи на значително субективно тълкуване.
- Всяко тълкуване на баланса оказва влияние върху благоразумната бизнес преценка. Това означава, първо, каква е задачата на баланса и второ, на кои формални изисквания трябва да отговаря той.
- С течение на времето се оформят различни тълкувания на баланса, по-специално две основни, макар и различаващи се становища: първото основно направление е правният статичен подход на принципа на разбивката, основаващ се на съображенията на Херман Вейт Симон, които разглеждат защитата на кредиторите като първостепенен приоритет.



Благодарение на този подход, днес съдебната практика на Федералния данъчен съд на Германия (BFH) предпочита всички пасиви да се признават към крайния срок на отчитане и да се оценяват по тяхната вероятна стойност. Второто основно направление е резултат от теорията за динамичния баланс в по-ново време и се основава на разработките на Ойген Шмаленбах. Тя не отрича необходимостта и целесъобразността на защитата на кредиторите, но отчитането трябва да се извършва така, сякаш дружеството ще продължи да функционира на базата на стойностите, за които продължаването на дейността на дружеството (действащо предприятие) трябва да се счита за реалистично.

- Общото между двата основни подхода за отчитане на баланса е, че те не дават ясни указания за това как да се оповестяват търговските, рационалните или благоразумните признати стойности. И двете теории и тяхното продължаващо развитие във всеки случай отхвърлят стохастиката във вида, в който тя е била разработена преди няколкостотин години от учени като Лаплас. Според тях, благоразумният подход се е смятал за най-вероятния. Този отговор може да създаде теоретична яснота, но не предоставя никакъв действителен инструмент на практика. Това е така, защото вероятностите на експериментите на случайния принцип, които са известни в теоретичната стохастика или поне са изчислени, никога не могат да бъдат определени в икономическата реалност. Съответно, теоретичната статистика, описвана също като класическа вероятност на езика на счетоводната съдебна практика, не се прилага.

- Проблемите, свързани с вземането на бизнес решения, се характеризират с това, че не се осъществяват в условията на риск, а по-скоро в условията на несигурност. Стопанската наука предлага многобройни процедури за количествено определяне на неопределеността по формално-математически начин. Общото между всички тези процедури е, че при определянето на решението се включва субективното виждане за несигурността от страна на вземащия решение. Обикновено това става чрез

параметър на неопределеността.

- Прилагането на теорията за бизнес решенията води до включването на субективни тълкувания на това, което се счита за вероятно или разумно. В методологически план лицето, което води счетоводството, постига това, като се допитва до експерт. Стопанската наука предлага и редица процедури за това.

- Мнението на лицето, което изготвя отчета за баланса, или на съответния експерт по отношение на риска и избора на бизнес методи, определя коя числова стойност в крайна сметка се счита за (субективно) разумна за размера на провизиите. Тъй като субектът не може, а и не трябва да бъде изключен, той остава доминиращият фактор. Обективизирането е възможно само частично.

Индивидуалното определяне на размера на разходите за провизии не се основава на строга, единна система и води до многобройни съдебни дела. Проучването на съдебните решения през последните десетилетия показва ясно, че практиката на Федералния данъчен съд на Германия (BFH) и на апелативните съдилища не показва никаква последователност по отношение на решенията им. Тяхната практика е по-скоро подчинена на духа на времето, на преобладаващото мнение или на мнението на мнозинството.

В резултат на комплексното изследване, извършено в дисертационния труд, могат да бъдат очертани следните приноси моменти:

1. Доказана е целесъобразността от търсенето на възможности за адаптиране на успешни в исторически дълъг период от време социално-политически и икономически модели в модерната икономика и индустрия на 21-ви век.

2. Направен е ретроспективен анализ на развитието на понятието „почтен търговец“ и „благоразумна бизнес преценка“ на примера на „ханза-градовете“, доказвайки ролята на морала в икономиката в исторически и правен аспект.

3. Анализирани са възможностите за прилагане на модела на поведение на „почтения търговец“ в настоящата икономическа среда и за съвременния бизнес.

4. Въз основа на проведеното теоретично обобщение и емпирични проучвания във философски аспект е формулирана следната аксиома: Субективното понятие „вероятност“ в областта на управлението спрямо обективната категория „вероятност“ в теоретичната статистика са основа за вземането на решения в условията на сигурност, риск и несигурност.

5. Въз основа на задълбочено разгледани конкретни казуси от реалната стопанска практика е доказана целесъобразността от прилагане на модела на поведение на „почтения търговец“ с оглед прилагане на разумна бизнес преценка при разрешаване на специфични проблеми от практиката на стопанските организации.

6. Формулирани са важни изводи относно възможностите за приложение на модела на поведение на „почтения търговец“ на национално (ФРГ), локално и фирмено равнище, както и относно законодателството на Европейския съюз.

**СПИСЪК  
на публикациите**

на Лотар Гримингер

по дисертационен труд на тема:

**МОДЕЛЪТ НА ПОВЕДЕНИЕ НА ПОЧТЕНИЯ ТЪРГОВЕЦ**

за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по научната специалност 05.02.18 – Икономика и управление (търговия)

1. Гримингер, Л. (2023). Морал и икономика: концепцията на почтения търговец. Варна : Стено, 168 с. ISBN: 978-619-241-248-7 (**монография**)
2. Grimminger, L. (2022). The honourable merchant: characteristics and historical background. Логистиката в условията на криза: предизвикателства и решения : Сборник с доклади. Наука и икономика, Варна, 206-213. ISBN: 978-954-21-1128-3 (**научен доклад**)
3. Grimminger, L. (2019). Das Kriterium der „vernünftigen Beurteilung“ von Geschäftsaktivitäten des „ehrbaren Kaufmanns“. Scientia : [Jahrbuch], Köln : Marosi Verl., Band 3, 75-98. ISBN: 978-3-945636-13-8 (**научна статия**)
4. Grimminger, L. (2015). Das Leitbild des ‚ehrbaren Kaufmanns‘ für das deutsche Handelsrecht. Scientia Nova : [Jahrbuch], Köln : Marosi Verl., Band 19, 61-90. ISBN : 978-3945636015 (**научна статия**)